

Agnieszka Polska

DEMON'S BRAIN

11.09–15.11.2026

Galeria Arsenał w Białymstoku
 ul. Adama Mickiewicza 2, Białystok

Królestwo za narracje! [Przemysław Czapliński, wystąpienie na Kongresie Kultury 2016]

Ci, którzy widzieli dwugłowego konia, winni opowiedzieć o tym, co zobaczyli, tym, którzy odwrócili wzrok lub zapatrzyli się, urzeczeni widokiem roztaczającym się przed nimi. [fragment pieśni z wideo Agnieszki Polskiej & Sama Samieego *Dwugłowy koń*, 2021]

W obliczu (...) cywilizacyjnej transformacji jednym z największych wyzwań politycznych jest raczej połączenie tych dwóch wymiarów – ekologicznego i technologicznego – które zbyt często traktowane są oddzielnie, a w konsekwencji robienie ekologii politycznej wraz z polityką technologiczną. [Michał Krzykowski, „Kosmotechnika i umiejscawianie technologii. Projekt filozofii planetarnej według Yuka Huia” (poślowie do wydania polskiego), w: Yuk Hui, *Rekursywność i przygodność*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2022, s. 307]

Agnieszka Polska, artystka wizualna, reżyserka, scenarzystka, storytellerka, w swojej twórczości bada sploty transformacji ekologicznej i technologicznej, a także relacje człowieka z technologiami. Chętnie osadza te wątki w kontekście historycznym, mieszając jednak źródła archiwalne z fikcją. Artystkę interesuje odpowiedzialność społeczna jednostek (szczególnie artystek i artystów) i ich wpływ na tworzenie

historycznie znaczących narracji – zwłaszcza w kontekście środowiska poddanego dynamicznym zmianom za sprawą procesów ery technologicznej. Polska nieustannie zadaje pytanie o zasadność tworzenia sztuki w czasach polikryzysu, lecz ostatecznie to właśnie w sztuce upatruje nadziei dla ludzkości w czasach szczególnej zapaści tożsamości i sprawczości, w obliczu coraz większej dominacji maszynowego myślenia i tworzenia. Kluczowa w jej praktyce jest kategoria storytellingu – opowiadania historii – która według artystki może wpływać zarówno na kształtowanie wyobraźni społecznej, jak i na bieg historii.

Opowieść jest zarazem nośnikiem, jak i przetrwalnikiem informacji. Według artystki to pierwsza i jedna z ważniejszych technologii wymyślonych przez człowieka. Polska ze swobodą i lekkością czerpie z dorobku współczesnej filozofii, teorii społecznych i ekonomicznych, psychoanalizy, historii, a nawet cybernetyki. Sięga do nich nie tylko na poziomie narracji, ale też doboru środków artystycznych. W jej praktyce widoczny jest m.in. wpływ myśli Sary Ahmed¹, zwłaszcza kategorii polityczności afektów i emocji. Ważna jest również refleksja nad sposobami współczesnego pojmowania istoty praktyki artystycznej oraz nad możliwościami szerszego rezonowania społecznego sztuki, z wykorzystaniem m.in. pojęcia rekursywności, rozwijanego przez Yuka Huia na gruncie współczesnej krytycznej filozofii technologii².

Artystka wypracowała własny, hipnotyzujący język wypowiedzi. Spekulacja, siła wyobraźni i myślenia abstrakcyjnego w projektowaniu wizji przyszłości, ale i w strategiach codzienności – to przewijające się w jej twórczości wątki i narzędzia. Sztuka Polskiej uwodzi wielowarstwowością, głębią, złożonością zarówno warstwy narracyjnej, jak i warsztatowej. Nowych technik obrazowania artystka używa w sposób krytyczny i etyczny, łącząc je w zupełnie nieoczywisty sposób z bardziej tradycyjnymi mediami czy środkami. W swoich pracach wideo warsztat klasycznych technik filmowych wzbogaca o możliwości sztucznej inteligencji. Na planie filmowym zestawia żywych aktorów z elementami animacji cyfrowej, zacierając granice między realnym a wirtualnym. Równolegle korzysta z archiwów oraz materiałów dostępnych na zasadzie wolnej licencji, łączy teksty kultury popularnej z symboliką z zakresu historii sztuki. Precyzyjnie kompiluje warstwy dźwiękowe i wizualne, budując niezwykle immersyjne środowiska prac.

W swoich narracjach Polska dotyka bardzo współczesnych problemów: transformacji technologicznych i ekologicznych oraz ich wzajemnego przenikania się, a także relacji człowieka z technologiami – jednocześnie nie zapominając o tym, że są one głęboko zakorzenione w historii. To właśnie ta tematyka, a także uzdrawiający potencjał sztuki, siła opowieści, wyobraźni oraz niejednoznaczność w myśleniu o przyszłości

1 Patrz: S. Ahmed, *The Cultural Politics of Emotion*, Edinburgh University Press, 2004.

2 Według Polskiej: „Rekursywność to pojęcie wzięte z cybernetyki, które oznacza zdolność systemu do samoregulacji. Taki system działa w pętli. Przesyłane informacje i przeszkody ze środowiska, które napotyka, sprawiają, że co jakiś czas system musi się sam redefiniować. Ostatnio myślałam właśnie o tym, czy sama opowieść, którą jako osoby zajmujące się filmem, sztuką czy ogólnie kulturą tworzymy, może mieć charakter rekursywny – to znaczy, czy może redefiniować system i nas samych”. *Rekursywność działa w pętli. O tym, czy narracje tworzone przez sztukę mogą redefiniować rzeczywistość z Agnieszką Polską rozmawia Joanna Glinkowska*, NN6T / Notes Na 6 Tygodni, 20.10.2023, online: <https://nn6t.pl/2023/10/20/rekursywnosc-dziala-w-petli/>.

stanowią wspólne elementy prezentowanych na wystawie prac: *Demon's Brain*, *Księga kwiatów*, *Ptaki lecą w kosmos* i *Dwugłowy koń*. To opowieści równocześnie magnetyzujące i medytacyjne, piękne i mroczne, przerysowane i skromne. Nie komunikują niczego wprost – zapraszają do krytycznego spojrzenia, myślenia i marzenia. Są doświadczeniem totalnym. Ich siła polega na tym, że nie jesteśmy w stanie przejść wobec nich obojętnie...

Demon w tytule wystawy – zaczerpniętym od jednej z prezentowanych prac, wielkoskalowej czterokanałowej instalacji wideo – w pierwszym odruchu może kojarzyć się ze złym duchem, diabłem. Tymczasem fonetycznie zbliżona wersja tego słowa, *daemon*, pozwala znacznie poszerzyć rozumienie pracy. W języku angielskim *daemon* (z greckiego *daimon*) to między innymi „istota nadprzyrodzona, której natura plasuje się pomiędzy naturą boga a naturą człowieka”³. W łacinie używanej w średniowiecznej Polsce *daemon* oznaczał nie tylko „złego ducha, diabła”, ale też „ducha, istotę niematerialną, wyższą od człowieka”, lub „bożka pogańskiego”⁴. Jedna z postaci filmu mówi: „Nazywają mnie demonem, ponieważ działam jako proces w tle, poza kontrolą użytkownika. Wpływam na naturalny porządek rzeczy, nie opowiadając się szczególnie ani po stronie dobra, ani zła” – co z kolei jest nawiązaniem do cybernetycznego i informatycznego terminu *demon*⁵. Tytuł pracy i wystawy czerpie z wieloznaczności kluczowego słowa.

Film *Demon's Brain* był inspirowany piętnastowieczną korespondencją między dzierżawcą kopalni soli w Wieliczce i Bochni Mikołajem Serafinem a jego kredytobiorcami i pracownikami – i wskazuje, że sposób funkcjonowania kopalni soli w późnośredniowiecznej Polsce stanowił załączek kapitalizmu, pojawiający się w warunkach panującego ówczesnie systemu feudalnego. W tym kontekście tytułowy demon to zuniwersalizowane nawiązanie do „zachodzącego w tle” postępu: procesów rozwoju technologicznego i industrializacji, ale też do ich negatywnych skutków (w tym katastrofy ekologicznej), jednak bez konkretnych nawiązań historycznych. Fikcyjny posłaniec (figura artysty?) może być tym, który zmieni bieg historii, niezależnie od przeciwności losu. Częścią instalacji, oprócz projekcji wideo, są prezentowane na ścianie teksty. To zestawienia cytatów z listów Serafina z fragmentami współczesnych esejów krytycznych z zakresu nauk humanistyczno-społecznych, podejmujących m.in. tematykę nowych technologii czy transformacji ekologicznej.

„Opowiem o przeszłości, przeszłości twojej i mojej, przeszłości każdego człowieka i każdego z 370 tysięcy gatunków kwitnących co roku roślin. Opowiem o przeszłości, którą dzielimy z kwiatami, jako że przeszłość i przyszłość są jednakowe dla wszystkich. Opowiem o potrzebie, niedoli, grozie, pożądaniu i marzeniu – i o tym, jak zostały one zastąpione przez jeszcze więcej potrzeby, niedoli, grozy, pożądania i marzenia” – ta narracja otwiera kolejną pracę prezentowaną na wystawie, *Księgę kwiatów*.

3 *Daemon*, w: „Merriam-Webster” online dictionary, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/daemon>.

4 *Daemon*, w: „Elektroniczny Słownik Łaciny Średniowiecznej w Polsce”, <https://ellexicon.scriptor.es.pl/pl/lemma/DAEMON>.

5 *Demon (informatyka)*, w: „Wikipedia”, [https://pl.wikipedia.org/wiki/Demon_\(informatyka\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Demon_(informatyka)).

Początkowo możemy mieć wrażenie, że to film edukacyjny. Tymczasem, jak wskazuje artystka, to science fiction: spekulatywna historia roślin i ich relacji z człowiekiem. Realizując tę opowieść, Polska sięgnęła po nowe techniki obrazowania (w tym narzędzia sztucznej inteligencji – Stable Diffusion), ale inspirowała się też tradycyjnym warsztatem filmowym (animacją poklatkową).

Dwie kolejne, najbardziej poetyckie prace prezentowane na wystawie można czytać w kontekście historii filozofii, jak choćby platońskiej alegorii duszy jako rydwanu zaprzęgniętego w dwa rumaki w wypadku pracy *Dwugłowy koń*. Można też rozpatrywać je na gruncie rozważań naukowych, jak w przypadku dwóch grafik z cyklu *Ptaki lecą w kosmos* i towarzyszącego im tekstu autorstwa artystki: „Aby polecieć w kosmos, ptak musiałby wstrzymać oddech. Musiałby pokonać grawitację. Musiałby przetrwać temperaturę -270 °C. Musiałby zanurzyć się w promieniowaniu, pozbawiony ochrony ziemskiego pola magnetycznego (...)”. Ja jednak chciałabym widzieć w nich pochwałę sztuki, poezji, wyobraźni i myślenia abstrakcyjnego, a także otwartości na przygodność, która może przynieść zmianę perspektywy...

Eliza Urwanowicz-Rojecka

PRACE NA WYSTAWIE

Agnieszka Polska

prace 3. i 7. z cyklu ***Ptaki lecą w kosmos***, 2024

druk atramentowy na papierze archiwalnym, 115 × 115 cm, edycja 1/5 + I AP

autorką tekstu poetyckiego towarzyszącego pracom jest Agnieszka Polska

Dzięki uprzejmości artystki i galerii Consonni Radziszewski

Agnieszka Polska

Księga kwiatów, 2023, wideo, 9'30"

wersje z polskimi i angielskimi napisami są wyświetlane w pętli (naprzemiennie)

Agnieszka Polska & Sam Samiee

Dwugłowy koń, 2021, wideo, 7'

autorką słów pieśni pojawiającej się w wideo jest Agnieszka Polska

wersje z polskimi i angielskimi napisami są wyświetlane w pętli (naprzemiennie)

Agnieszka Polska

Demon's Brain, 2018, czterokanałowa instalacja wideo, 7'24"

film Agnieszki Polskiej, producent: Freunde der Nationalgalerie

wersje z polskimi i angielskimi napisami są wyświetlane w pętli (naprzemiennie)

Projekcji wideo *Demon's Brain* towarzyszą fragmenty tekstów opublikowanych

w katalogu wystawy *Agnieszka Polska. The Demon's Brain*, ed. Udo Kittelmann, Sven Beckstette, wyd. Verlag der Buchhandlung Walther König, Köln 2018. Wystawa odbyła się w Hamburger

Bahnhof – Museum für Gegenwart w Berlinie, 27.09.2018–3.03.2019

Źródła współczesne:

Beate Xix, *Adventures of a Trans-Historical Guillotine*

Federica Bueti, *Touching Across Time*

Jan Sowa, *In the Grain of Salt*

Margarida Mendes, *Tactical Energetics*

Matteo Pasquinelli, *Artificial Intelligence, or the Demonization of Mental Labor*

Nora N. Khan, *Spiritual Debts*

Sven Beckstette, *If Not Us, Who? If Not Now, When?*

Tiziana Terranova, *Data Mining the Body of the Socius*

Źródła archiwalne:

Korespondencja żupnika krakowskiego Mikołaja Serafina z lat 1437–1459, red. Waldemar

Bukowski, Tomasz Płóciennik, Anna Skolimowska, wyd. Towarzystwo Naukowe „Societas

Vistulana”, Kraków 2006. Korespondencja Mikołaja Serafina znajduje się w zbiorach Biblioteki

Narodowej we Wrocławiu

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

miejsce: Galeria Arsenał w Białymstoku, ul. A. Mickiewicza 2

11.09 (piątek), godz. 18

otwarcie wystawy

12.09 (sobota), godz. 12

oprowadzanie autorsko-kuratorskie po wystawie z udziałem artystki

22.09–15.11 (wtorek – niedziela), godz. 10–17

„WY-Twórcy”. Samoobsługowe koszyki dla rodzin i przyjaciół z zestawami kreatywnych zadań pogłębiających odbiór wystawy. Bez zapisów, w cenie biletu wstępu na wystawę

7.10 (środa), godz. 18

„Niech żyje APOKALIPSA”. Spotkanie z Janem Sową w ramach cyklu „Nowe ekofilozofie sztuki”. Prowadzenie: Bartosz Kuźniarz

15.11 (niedziela), godz. 12 oraz 16.30

finisażowe oprowadzania kuratorskie po wystawie

KOLOFON

kuratorka: Eliza Urwanowicz-Rojecka

produkcja i koordynacja: Ewa Chacianowska, Urszula Dąbrowska, Yulia Kostereva

identyfikacja wizualna wystawy: Tomasz Pawluczuk

realizacja wystawy: Maciej Zaniewski, Kacper Gorysz, Krzysztof Kazimierski, Kyle MacKenzie, Michał Małeczek, Mateusz Smorczewski

nadzór konserwatorski nad pracami prezentowanymi na wystawie: Martyna Dąbrowska-Wojteczek

komunikacja i promocja: Gabriela Owdziej, Piotr Trypus

tłumaczenie z polskiego na angielski i z angielskiego na polski: Anna Bergiel, Aleksandra Sobczak-Kövesi

redakcja i korekta: Ewa Borowska, Agnieszka Lenkiewicz-Ołdytowska

dokumentacja fotograficzna wystawy: Jan Szewczyk

edukacja: Katarzyna Kida, Justyna Kołodko-Bietkał, Ksymena Wojtkowska

konsultacja prawna: Urszula Dubieniecka-Kiszło

administracyjne wsparcie produkcji: Aneta Szekalska

osoby opiekujące się wystawą: Maja MacKenzie, Krzysztof Kazimierski, Małgorzata Kopciewska, Tomasz Lelo, Mateusz Smorczewski, Piotr Trypus, Ksymena Wojtkowska

rozwiązania multimedialne: Eidotech Polska

EIDOTECH • Polska

PATRONI MEDIALNI

S Z U M

BiałystokOnline

Galeria Arsenał w Białymstoku

ul. Adama Mickiewicza 2, 15-222 Białystok

tel. +48 85 742 03 53

mail@galeria-arsenal.pl

galeriaarsenal.pl

MIEJSKA INSTYTUCJA KULTURY

G A L E R I A
Arsenal

Białystok

Miejsce

Galeria Arsenał w Białymstoku

ul. Adama Mickiewicza 2

Wystawa czynna

wt-nd: 10-18, ostatnie wejście o 17.30

ceny biletów: normalny 8 zł; ulgowy 4 zł

w czwartki wstęp wolny

szczegółowy cennik z wykazem zniżek dostępny na: galeriaarsenal.pl/zaplanuj-wizyte/

Galeria honoruje Kartę Dużej Rodziny, Białostocką Kartę Dużej Rodziny oraz Kartę Aktywnego Seniora 60+.

Galeria Arsenał w Białymstoku oferuje wszystkim osobom uchodźczym bezpłatny wstęp na wystawy i wydarzenia

Галерея Арсенал у Білостоці пропонує всім біженцям безкоштовний вхід на виставки та заходи

Галерэя Арсенал у Беластоку прапануе ўсім бежанцам бясплатны ўваход на выставы і мерапрыемствы

Arsenal Gallery in Białystok offers free entry to exhibitions and events to all refugee persons